

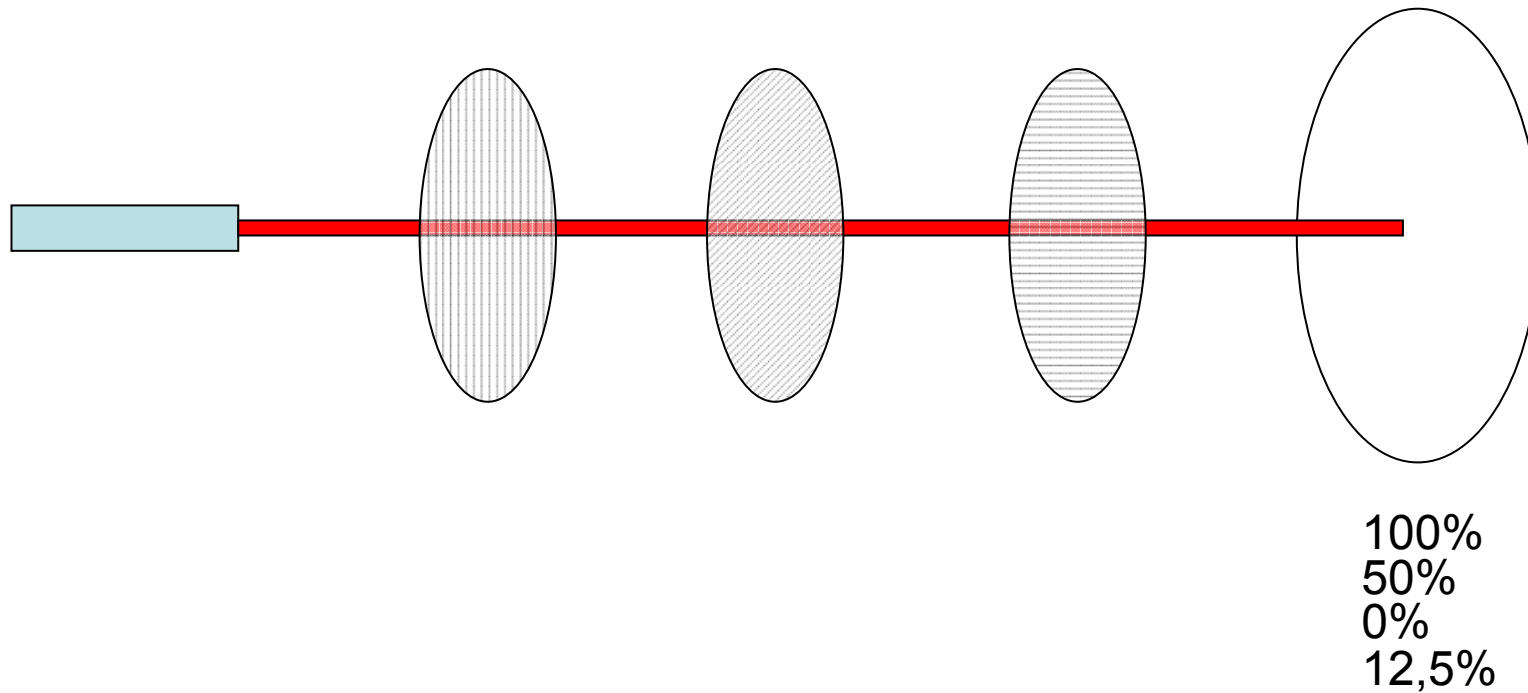
Quantum computing

Libor Váša

Outline

- Zvláštní chování fyziky
  - Kvantové jevy, polarizace etc.
- Abstrakce quantum computing
  - PTM vs. QTM
  - Hilbertovy prostory
  - Qubit
  - Kvantový registr
  - Kvantová logika
- Kvantové algoritmy
- Kvantové šifry

Experiment s polarizací fotonů

Zvláštní chování fyziky

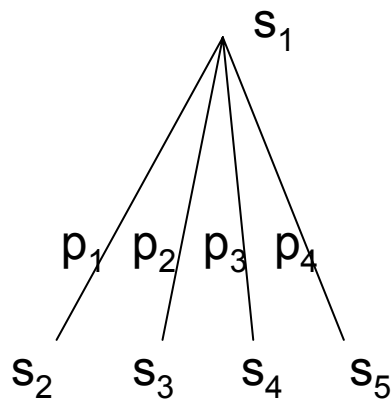
- rozměrová úroveň elementárních částic
- rezignujeme na otázku „proč?“ a „jak to?“
- odpovídáme na otázku „jak?“
- pouze snaha předpovědět chování systému
- pouze pravděpodobnostní předpovědi

Quantum computing

- pohled na „počítač“ jako na „stroj s předpověditelným výsledkem“
- z tohoto hlediska je počítačem téměř cokoli co se dá nějak popsat
- idea – miniaturizovat
- využít toho že kvantová mechanika je popsána
- náznaky ideje – R. Feynman
- dodnes téměř výhradně teoretický obor

PTM a QTM

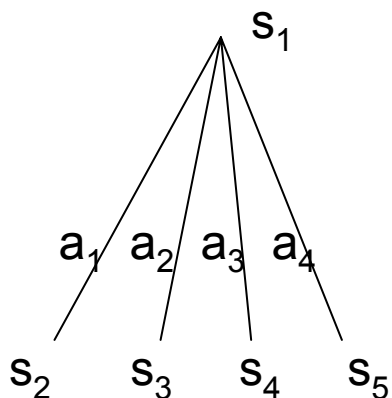
- Probabilistic Turing Machine
- přiřazuje pravděpodobnosti přechodům mezi stavy
- suma pravděpodobností přechodu z jednoho konkrétního stavu musí být 1 (lokální podmínka)

- stav ve stromu nastane s pravděpodobností rovnou násobku pravděpodobností všech větví od kořene
- suma pravděpodobností stavů na jedné úrovni stromu musí být rovna jedné (globální podmínka, splněna automaticky s lokální podmínkou)
- PTM je možno popsat maticí pravděpodobností přechodů

Quantum Turing Machine

- Popisují chování kvantového systému
- Každému stavovému přechodu je přiřazena komplexní amplituda
- Každému stavu ve stromu je přiřazena komplexní amplituda určená jako násobek všech amplitud přechodů od kořene
- Pravděpodobnost stavu ve stromu se určí jako druhá mocnina velikosti amplitudy daného stavu

$$p_1 = |a_1|^2$$
$$p_2 = |a_2|^2$$
$$p_3 = |a_3|^2$$
$$p_4 = |a_4|^2$$

QTM

- konkrétní stav se na některé úrovni stromu může vyskytnout několikrát
- v takovém případě se amplituda takového stavu určí jako suma amplitud jednotlivých výskytů
- amplituda je komplexní -> stavy mohou interferovat
- konstruktivní interference
  - shodná orientace amplitud
- destruktivní interference
  - opačná orientace amplitud
  - může vést až k tomu že pravděpodobnost daného stavu je nulová (pouze na dané úrovni stromu)

QTM

- lokální podmínka (jsme-li někde pak musíme někam jít)

$$|a_1|^2 + |a_2|^2 + \dots + |a_k|^2 = 1$$

pro přechody z jednoho konkrétního stavu

- globální podmínka (vždycky musíme někde být)

$$p_1 + p_2 + \dots + p_k = 1$$

pro všechny stavy na jedné úrovni stromu

- platnost globální podmínky nevyplývá z platnosti lokální podmínky

QTM

- QTM je možno popsat přechodovou maticí
- euklidovská norma všech sloupců je rovna jedné (lokální podmínka)
- matice je *unitární*

$$MM^* = M^*M = I$$

kde M^* je matice konjugovaná transponovaná

- (lze odvodit, netriviální)
- implikuje reverzibilitu

QTM

- práci QTM nelze pozorovat
- QTM prochází všechny možnosti (exponenciální počet)
- z QTM je obtížné získat výsledek
- měření
  - dotaz na jeden konkrétní stav
  - kladná odpověď s danou pravděpodobností
  - dotaz nevratně zničí konfiguraci QTM

Hilbertovy prostory

- abstrakce popisující stavy a chování kvantových systémů
- vektorový prostor se zavedenou operací součinu (tzv. inner product, výsledek je komplexní číslo)
- musí navíc být tzv. complete
  - odvození této podmínky netriviální
  - bez vlivu na další úvahy

vektor v prostoru $\cong$ stav systému

výsledek součinu v_1 a $v_2 \cong$ amplituda že za předpokladu že systém je ve stavu v_2 je zároveň ve stavu v_1

Bra-ket

- každému stavu kvantového systému odpovídá jeden bra-vektor a jeden -ketvektor
  - bra vektor: $\langle x|$
  - ket vektor: $|x\rangle$
- obdoba řádkového a sloupcového vektoru
- inner product je násobek bra- -ket
  - $\langle x||y\rangle$
  - zapisuje se $\langle x|y\rangle$

Báze stavového prostoru QS

- pro každý „pure“ stav x platí
$$\langle x|x \rangle = 1$$
- pro některé dvojice stavů x y může platit
$$\langle x|y \rangle = 0$$
- Hledejme největší množiny stavů jejichž vzájemný inner product je nulový
  - kardinalita takových množin je pro daný QS konstantní (tak je chová fyzika)
  - takové množiny se chovají jako ortonormální báze Hilbertova prostoru příslušejícího danému systému (model se chová stejně, proto byl také vybrán)

Ekvivalence QS a HS

- důsledky:
  - zvolme nějakou bázi HS
    - jakýkoli stav $|x\rangle$ je možno vyjádřit jako
    - kde a_i jsou komplexní kombinační koeficienty a b_i jsou
bázové vektory HS dimenze n
    - Inner product je možno vyjádřit jako

kde a_i jsou kombinační koeficienty stavu x a b_i jsou
kombinační koeficienty stavu y

Qubit

- kvantový systém ekvivalentní dvourozměrnému HS
- někdy ve významu „stav kvantového systému...“
- označme nějakou ortonormální bázi HS $|0\rangle$ a $|1\rangle$, pak stav qubitu je možno vyjádřit jako

$$|s\rangle = a |0\rangle + b |1\rangle, |a|^2 + |b|^2 = 1$$

kde a, b jsou komplexní čísla

- qubit nese neomezené množství informace, není ale možné ji extrahovat

Měření v abstrakci HS

- měření je operace nad systémem jejímž parametrem je tzv. measurable
- measurable je ortonormální báze HS (nebo úplná množina jejích disjunktních podmnožin)
- operace měření zahrnuje následující děje:
  - určení amplitudy stavu systému vzhledem k measurable (inner product)
  - „náhodná“ volba některé ze složek measurable (určená amplitudami)
  - projekce stavu systému do zvolené složky measurable (systém je změněn)
  - do „makrosvěta“ se dostane informace o tom která ze složek measurable byla zvolena

Vývoj QS

- lze vyjádřit jako operátor nad příslušným HS
- základní otázka: jaká je amplituda stavu Y za předpokladu že systém prošel vývojem A a původně se nacházel ve stavu X ?

$$\langle Y|A|X \rangle$$

- v zavedené notaci HS a vzhledem k dané bázi lze A vyjádřit jako unitární matici
- unitární matice je v zásadě matice rotace (vektory si zachovávají délku)

Reverzibilita

- Každý QS je tedy reverzibilní (existuje operace, která z výsledků odvodí argumenty)
- Žádná informace nemůže zmizet (to je dobře, protože mazání informací spotřebovává energii)

Kompozice QS

- kompozice klasických systémů se chová jako kartézský součin
- dimenze klasického složeného systému je

$$d(x+y) = d(x)+d(y)$$

- kompozice QS se chová jako tenzorový součin
- Dimenze složeného qs je

$$d(x+y) = d(x)*d(y)$$

Kvantový registr

- složen z qubitů
- stavový prostor se chová jako tenzorový součin

- (pokud qubit je „trochu jednička a trochu nula“ pak kvantový registr je „trochu od každé možné kombinace bitů, trochu nula, trochu jednička, trochu dvojka, trochu trojka, ...“)

Kvantový registr

- jednotlivé složky jsou těsněji vázané než u klasického registru
- obsah informace je větší než v jednotlivých složkách dohromady
- stavový prostor roste exponenciálně
  - pro popsání stavu stoqubitového registru je potřeba $2^{100}=1267650600228229401496703205376$ komplexních čísel
  - kvantové registry (a kvantové počítače obecně) se „obtížně“ simulují klasickou výpočetní technikou
  - Současný hardware „naštěstí“ umožňuje max. 3qb

Quantum entanglement

- jeden z nejdůležitějších jevů QC
- báze kombinace Hilbertových prostorů je tenzorový součin bází složek
- tenzorový součin stavů složek je stav kompozice HS

ale nejen to!

Entangled state

- stav $|\psi\rangle$ nelze vyjádřit jako tenzorový součin stavů podsystemů
- má takový stav fyzikální smysl?

Ano.

- jedná se o tzv. entangled state (vázaný stav)
- pokud např. stav $|0\rangle$ vyjadřuje spin up a stav $|1\rangle$ vyjadřuje spin down, pak komponovaným stavem je popsán systém dvou částic opačného (ale obecně neznámého) spinu, což je ve fyzice běžné
- „vázaný“ se stav nazývá proto, že nese menší množství informace
- zde uvedený stav je tzv. maximálně vázaný – nese tolik informace jako každý subsystém (změření jednoho qubitu získáme také plnou informaci o druhém)
- každý vázaný stav dvou qubitového registru se dá při vhodné volbě bází zapsat jako

Paradoxy vázaných stavů

- změřením jednoho qubitu vázaného stavu se automaticky „změří“ a tudíž promítne i druhý (ačkoli mohou být libovolně daleko)
- bohužel nelze využít ke komunikaci (nemůžeme zjistit jestli je qubit promítnutý)
- lze využít k jiným účelům (šifrování, dense coding)
- vázané stavy jsou skutečnou příčinou nesimulovatelnosti kvantového počítače (kvantový počítač se chová nelokálně)

Quantum gates

- vývoj QS = operace nad QS
- operace = brána (gate)
- obdoba klasických logických hradel
- musí splňovat podmínky pro QS
  - unitární matice
  - reverzibilita
- kvantový výpočet – série vývoju QS

Klonovati nemožno (no cloning)

- problém: *Je možno vytvořit kopii kvantového stavu aniž by byl tímto procesem zničen?*
  - (to by se hodilo, protože bychom mohli přesněji určit v jakém stavu vlastně částice je)
- Matematicky: existuje binární unitární transformace (gate) U taková, že platí

$$U(|a0\rangle) = |aa\rangle$$

?

- Dejme tomu že by existovala. Pak:

Neexistuje

Důsledky no cloning

- konec kvantového pirátství
- z neznámého kvantového stavu opravdu nezískáme žádnou informaci navíc
- umožňuje kvantové šifrování
- existují transformace které některé stavy klonují (ale ne všechny)
- existují transformace které téměř klonují (vytvářejí kopie, ale ty nejsou přesné)
- existuje transformace realizující tzv. kvantovou teleportaci, což je prakticky klonování, ve kterém je originál zničen

Toffoli gate

- „Existuje univerzální quantum gate?“
  - obdoba NAND z klasické logiky
  - problém s reverzibilitou
  - Toffoliho brána (Controlled Not)
  - jakákoli binární funkce stavu QS se dá vyjádřit jako posloupnost Toffoliho bran

a	b	c	a'	b'	c'
0	0	0	0	0	0
0	0	1	0	0	1
0	1	0	0	1	0
0	1	1	0	1	1
1	0	0	1	0	0
1	0	1	1	0	1
1	1	0	1	1	1
1	1	1	1	1	0

Hadamard Gate

- unární hradlo
- převádí zcela určený stav na zcela neurčený (vzhledem k dané bázi)
- výsledek je zcela určený vzhledem k bázi nazývané Hadamardova (nebo též duální, značení s čárkou)
- dvojitá aplikace Hadamardovy brány je negací vstupu (jeden bázevý stav se změní na druhý)
  - proto též označována jako odmocnina z NOT
  - obecně ale neexistuje negující brána ve smyslu $\langle f(x)|x \rangle = 0$

$$U_f$$

- definováno pro libovolnou binární funkci
- platí že existuje transformace
- protože
  - transformace je reverzibilní
  - máme k dispozici Toffoli gate
- aplikujeme-li na superpozici vstupů, pak dostaneme superpozici výsledků (všechny najednou, hned)

$$V_f$$

- mějme funkci
- pak existuje transformace
  - není to na první pohled zřejmé, ale uvažme že platí

Groverův hledací algoritmus (GS)

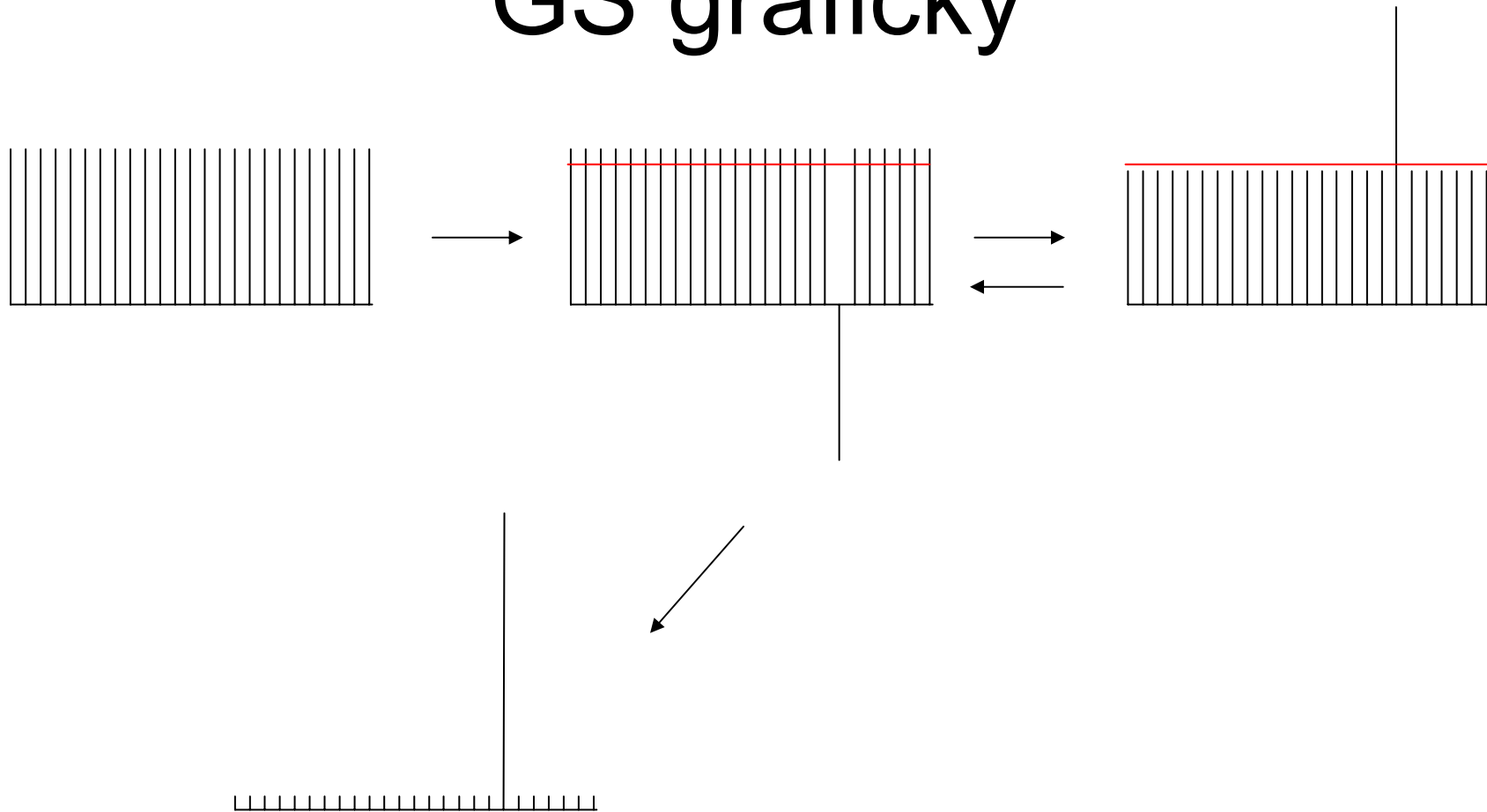
- úloha:
  - *Mějme diskrétní množinu možných hodnot x a funkci $f(x)$ zobrazující každou z těchto hodnot do binární hodnoty. Najděme x takové, že $f(x)=1$.*
- mnoho úloh se dá na takovouto úlohu převést
- Groverův algoritmus umožňuje hledat v exponenciálně rozsáhlé množině v čase $O(n^{1/2})$

Intuitivní pohled na GS

- amplitudy stavů jsou na začátku kladná a stejně velká čísla
- amplituda hledaného stavu se aplikací V_f převrátí, tj. je záporná
- průměr je kladný
- převrácením okolo průměru se amplituda většiny stavů zmenší, ale amplituda hledaného stavu se zvětší
- funguje jenom dokud je průměr kladný!
  - tato podmínka platí právě $\frac{1}{2}$ krát
  - obvykle je třeba o iteraci míň/víc, tj. amplituda hledaného stavu není přesně jedničková

GS graficky

Kvantová radiozita s GS

- připravíme kvantové registry pro radiozity jednotlivých trojúhelníků (zcela neurčené)
- připravíme unitární matici, která z radiozit vypočítá zbytkovou energii v systému (suma absolutních reziduí v radiozitní matici)
- připravíme matici V_f pro funkci určující zda je reziduum nulové
- aplikujeme GS

Quantum SR s GS

1. vytvořit U_f pro odchylku při simulaci degradace
2. opakovat:
  1. zvolit práh chyby
  2. vytvořit V_f pro $U_f < \text{práh}$
  3. vytvořit Hadamard state reprezentující všechny možné obrazy
  4. amplifikovat amplitudy obrazů podle V_f
  5. provést projekci, eventuálně snížit práh

Shorův faktorizační algoritmus

- jeden z prvních kvantových algoritmů
- rozkládá čísla na součin
- běží v čase polynomiálním k logaritmu rozkládaného čísla
- konkrétní postup je netriviální (zahrnuje QFT – Quantum Fourier Transform)
- (není ovšem dokázáno že faktorizace je NPC problém – Shorův algoritmus nedokazuje že kvantové stroje dokáží řešit NPC úlohy)

Kvantové šifrování

- Shorův algoritmus je vážnou hrozbou pro asymetrické šifry s veřejným klíčem
  - založeny na předpokladu že neexistuje polynomiální faktorizační algoritmus
- quantum computing ale poskytuje jiné prostředky zabezpečení přenosu poskytující bezpečnost založenou na zatím nevyvrácených přírodních zákonech
- QKG je prakticky vyzkoušený postup (polarizovaný laser v optickém vlákně)

Šifrování tajným klíčem

- jedna z nejjednodušších šifer
- pokud je zaručeno zcela náhodné generování klíče, který je stejně dlouhý jako zpráva a který není použit více než jednou, pak je zaručena úplná bezpečnost.
- binární verze
- problém – generování a distribuce klíče

QKG Benetta a Brassarda

- **Alice** chce poslat **Bobovi** zprávu
  - je třeba vygenerovat a přenést klíč
- Alice vygeneruje dvě náhodné sekvence
- Alice zakóduje bit z první sekvence ve standardní nebo duální bázi, podle bitu z druhé sekvence
  - neortogonální stavy
  - neexistuje measurable který je spolehlivě odliší

QKG

- Bob vygeneruje také náhodnou sekvenci, podle které volí measurable
  - pokud zvolí bázi odpovídající kódování, pak dostane právě hodnotu bitu
  - pokud zvolí nesprávnou bázi, pak je pravděpodobnost správné hodnoty $\frac{1}{2}$
- Bob zveřejní jaké použil báze (nikoli co naměřil)
- Alice mu odpoví v kterých případech zvolil správnou bázi
- sekvence hodnot naměřených se správnou bází je klíčem
  - je nutno provést test konzistence klíče

QKG - příklad

Alicina sekvence	0	1	0	1	0	1	0	1
Alicina kódovací sekvence	0	0	1	1	0	0	1	1
Odeslaný stav	$ 0\rangle$	$ 1\rangle$	$ 0'\rangle$	$ 1'\rangle$	$ 0\rangle$	$ 1\rangle$	$ 0'\rangle$	$ 1'\rangle$
Bobova měřicí sekvence	0	0	0	0	1	1	1	1
Výsledek Bobova měření	0	1	R	R	R	R	0	1

Lámání QKG

- eavesdroper Eve
- nemůže provádět měření, protože zvolením špatné báze by změnila výsledek Bobova měření
  - Bob a Alice by neměli shodný klíč
  - při testovací fázi by se na to přišlo
- nemůže si udělat kopii sekvence, protože stavy není možno klonovat

Zdroje

- Andrew Glassner
Andrew Glassner's Notebook
Quantum Computing, Part 1-3,
July-December 2001
- Josef Gruska
Quantum Computing,
McGraw-Hill Publishing Company, 1999
- John Preskill
Lecture Notes for Physics 229
Quantum Information and Computation,
California Institute of Technology, September 1998

Děkuji za pozornost